

la seva confiança. És aquí, precisament, on de vegades han participat historiadors més veterans, amb una complicitat que enriqueix el resultat final, on s'agermanen les dues generacions i els dos grups, però també on s'obre la porta a altres historiadors novells que tenen molt a dir, que ho diuen bé i que asseguren el rigor i la continuïtat en aquest camp.

Una comarca com la del Gironès plantejava, molt més que cap altra, l'enorme pes mort que representa dins del conjunt global el paper històric de la ciutat de Girona. Certament, l'ombra de la ciutat és llarga i pesant i condiciona els diferents capítols. Tanmateix, s'ha intentat donar protagonisme i fer aflorar la vida de pobles i vil·les i de la gent que els habitava. Només cal donar un cop d'ull a les il·lustracions per adonar-nos de l'esforç, de vegades titànic i impossible, fet en aquesta direcció.

El llibre aconsegueix, amb escreix, el que es proposava: ser una síntesi actualitzada i eficaç, llegidora i ben feta, amb solvència; una aproximació de bon nivell que pot servir al lector interessat i culte, al professor o a l'historiador. L'estructura en capítols cronològicament ordenats permet trobar el que es cerca sense dificultats. Si bé no és —no ho pretenia— una obra de lectura, res no impedeix

que ho puguí ser. L'amenitat, sense pèrdua de seriositat, i els textos intercalats ho fan possible. L'edició formal és elegant i acurada, d'un nivell excel·lent.

El darrer paràgraf de la introducció del llibre acaba amb aquests mots: «Segurament, en el moment d'editar aquest llibre, els continguts de l'obra ja començaran a quedar superats per noves investigacions i aportacions. No obstant això, si hem aconseguit fer, encara que sigui mínimament, un pas endavant en el coneixement històric d'aquest territori ens podem sentir satisfets».

Certament, una producció massa llarga, un temps excessiu entre la idea i la concreció anaven en contra de la vigència absoluta del llibre. Aquest n'és, potser, l'aspecte menys positiu. Tanmateix, és un aspecte menor i, per altra banda, insoluble.

Josep M. Nolla

Memòria i referent per a la posteritat

MOLINA FIGUERAS, Joan (ed.)
Bernat Martorell i la tardor del gòtic català. El context artístic del retaule de Púbol.
 Museu d'Art de Girona, 2003.
 320 pàgines.

Els catàlegs publicats que soleix acompanyar la majoria d'exposicions són una via excel·lent per tal de fer públics les anàlisis i els estudis realitzats al seu entorn, i també un mitjà molt eficaç per perllongar-los més enllà de la seva eventualitat i conservar-los en la memòria. En aquest cas, l'exposició «Bernat Martorell i la tardor del gòtic català» que es va poder veure al Museu d'Art de Girona a principi d'any ha quedat singularment reproduïda en forma d'un extens catàleg de més de tres-centes pàgines.

A primer cop d'ull hom pot copsar un dels objectius principals en la seva elaboració: transcriure tan fidelment com fos possible l'exposició, seguint el fil discursiu que aquesta va prendre, recuperant alguns dels textos i il·lustrant les peces en forma d'imatge. El catàleg es divideix en quatre grans apartats: *Perfils de Bernat Martorell*, *Il·lustres coetanis*, *Les dues cares del retaule de Púbol* i les seves *Restauracions*. Els tres primers estan constituïts per una sèrie de textos que complementen les obres protagonistes de l'exposició: el retaule de Púbol, algunes de les obres més significati-

ves de Bernat Martorell i diferents exemples de les produccions d'altres artistes gironins coetanis, com Joan Antigo i Honorat Borrassà.

Una altra finalitat intrínseca del catàleg ha estat la de contextualitzar l'exposició des de diferents àmbits i qualificada de l'obra i l'època de Bernat Martorell i el seu entorn. Per això, cadascun d'aquests apartats disposa, a més d'un seguit d'articles realitzats per diferents historiadors i estudiosos de l'art, que treballen des de fa temps en algun dels temes pertanyents a l'exposició. Hi trobem, doncs, estudis de Frederic-Pau Verrié, Josefina Planas, Pere Freixas, Francesc Ruiz, Joan Molinas o Joaquín Yarza.

Però possiblement allò que dona una especificitat excepcional al catàleg ha estat el de dedicar un últim apartat a la història i a la restauració que es feu del retaule de Sant Pere de Púbol. En aquesta secció

PUIGBERT I MANEL·LA, Laura. *Castellfollet de la Roca. Imatges i records*. Barcelona: Viena, 2003. 60 p.

PUY I JUANICO, Josep. *Pobres, orfes i dements. La beneficència a Girona (1849-1885)*. Girona: Ajuntament, 2002. 249 p.

RACIONERO, Lluís. *Converses amb Pla i Dalí*. Barcelona: Edicions 62, 2002. 158 p.

RIERA I PAIRÓ, Albert. *Bàscara*. Girona: Diputació, 2002. 96 p.

ROCA, Maria Mercè. *L'últim tren*. Barcelona: Columna, 2003. 184 p.

ROMEU I FIGUERAS, Josep. *El comte Arnau. La formació d'un mite*. Sant Vicenç de Castellet: El Farell, 2002. 126 p.

ROVIRA, Teresa; TERRADAS, Robert. *Arcadi Pla i Masmiquel*. Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2003. 109 p.

SALA I PLANA, Joan. *Josep Berça Boix*. Olot: Llibres de Batet, 2002. 134 p.

SANTAEULÀLIA, J. N. *Ulls d'aigua*. Barcelona: Columna, 2003. 248 p.

SHAKESPEARE, William [trad. Salvador Oliva]. *Els sonets*. Barcelona: Edicions 62 / Empúries, 2003. 366 p.

SOLÀ COLOMER, Xavier. *Sant Feliu de Pallerols*. Girona: Ajuntament, 2002. 96 p.

SOLANA SOLANA, Miguel. *La gent de Palafrugell: població i migració del segle XV al segle XX*. Girona: Ajuntament/Diputació, 2003. 124 p.

SOLER PERICH, Lluís. *El pou de glaç de Vilanna a Besanó*. Besanó: Ajuntament, 2002. (Planes d'Història de Besanó)

SOLER, Narcís; MAROTO, Julià; RAMIÓ, Sònia. *Les coves prehistòriques de Serinyà*. Girona: Museu d'Arqueologia, 2001. 78 p.

se'ns explica minuciosament el procés de restauració, les particularitats d'aquesta obra i les seves aventures i desventures, a partir dels escrits de J. M. Xarrié, Victòria Humes, Glòria Finch, Josep Paret, Àngels Planell, Pere Rovira i Maria Rosa Ferrer.

D'aquesta manera és com es desglossa una exposició de transcendència cabdal per a la història i el coneixement de l'art del segle XV. Indiscutiblement, en aquest catàleg s'ha fet palesa l'envergadura de la mostra, i n'ha deixat un clar testimoni per a la posteritat.

Ibet Vila

La conquesta del pa

PARAIEDA, Albert. **Via fora, lladres!** Barçanova, col·lecció Càlam, Barcelona, 2003. 219 pàgines.

Aquest text és un retrat didàctic del període remença i de la convulsa edat mitjana catalana, basat en fons d'historiadors clàssics (Rovira i Virgili, Pella i Forgas, Chia) o més moderns com Vives o Fredman. Parareda no amaga la seva simpatia envers els pagesos revoltats, en un plantejament molt similar al de l'escriptor Maallouf en *Les Croades vistes pels àrabs*, on la presa de partit de l'autor no origina una tergi-

versació dels fets, sinó que ens apropa a una època llunyana amb la tècnica del reportatge i l'emfasització d'una òptica concreta. En aquest cas, descobrim una realitat de desigualtats on els pagesos de la Muntanya gironina romanen lligats a la terra (serfs de la gleva), paguen gabelles i impostos ominosos.

La narració ens apropa figures com Verntallat i, especialment, Pere Joan Sala, líders rebels, seguint, en paraules de l'autor, «els vectors econòmics, socials i humans» del període. Es contextualitza així la lluita pagesa en el marc de la guerra civil catalana i la política de la monarquia que, tot i la seva simpatia per la causa (com a afebliment dels nobles) no es vol enemistar amb la Viga, el partit dels senyors i l'oligarquia urbana. En un període que demana nombroses referències geopolítiques, atès que la corona té massa pretendents (portuguesos, castellans o francesos) i que culmina amb la Sentència de Guadalupe (1486), que elimina els mals usos, tota compensació econòmica palesa l'èxit relatiu de la revolta, enfront d'una realitat europea on les jacqueries al regne francès, la lluita dels levelers anglesos, els hussites i d'altres reivindicacions armades del camp, són neutralitzades.

La lectura és àgil, gairebé de manual, fragmentada en apartats, però perfecta-

ment cohesionats i en ordre cronològic. Destaca un aparell crític bàsic i notes explicatives al final dels capítols. Els nous aires que es respiren són els del Renaixement, on l'home es reivindica com a element cabdal de la creació, al voltant del qual giren els estudis i les reflexions. Un món que vol sortir de la superstició i de l'ordre estamental.

Moisés de Pablo

Península nicolazziana

El Peninsular (1853-2003). **Història d'un hotel de Girona.** Testimoni i conversa d'Assumpció Nicolazzi amb J. Víctor Gay. Girona, Hotel Peninsular, 2003. 224 pàgines.

L'any 1853 va crear-se a la ciutat de Girona la Fonda de San Antonio, que, al llindar del segle XX, va adoptar el nom d'Hotel Peninsular. L'actual propietària, Assumpció Nicolazzi, es confessa amb el periodista J. Víctor Gay en el llibre *El Peninsular (1853-2003). Memòria d'un hotel de Girona*. Ella pertany a la quarta generació d'una família procedent d'una península on sant Antoni gaudeix d'un gran predicament: no pas la ibèrica —sant Antoni nasqué a Portugal—, sinó la italiana —aquest sant visqué molts